

Oude en nieuwe media

Vrijwel niemand zal ontkennen dat de media een grote rol spelen in de huidige tijd. De media zijn een macht met grote invloed. Aan de ene kant vormen de media in de vorm van kranten, televisie en tegenwoordig ook internet, ons beeld van de wereld. Beslissingen over politiek gevoelige onderwerpen, zoals bijvoorbeeld het asielbeleid in Nederland, worden beïnvloed door de publieke opinie, die zelf weer afhankelijk is van de media.

Aan de andere kant zijn er binnen de media zelf ook allerlei processen werkzaam die bepalen wat er aan wie getoond wordt.

In het boek 'De medialeugen' beschrijft Ignace de Haes, communicatiedeskundige, de rol van media. De Haes somt een aantal elementen op die van invloed zijn op de media: de politieke verhoudingen, de vormgeving van het medium, de eigenaren, de adverteerders, de overeenstemming binnen een samenleving over wat acceptabel is, en natuurlijk de journalisten. Over journalisten wordt het volgende geschreven:

tekst 1

Journalisten vergeten maar al te graag dat ze deel uitmaken van een bureaucratische onderneming en dat ze aan de regels daarvan gebonden zijn. Ze zijn onafhankelijk en vrij in het rapporteren van het nieuws zolang ze binnen de door hun superieuren gestelde grenzen blijven. Hoofd- en eindredacteuren hoeven de journalisten niet op het goede pad te houden, dat doen de journalisten zelf wel. Zij weten immers wat hoofd- en eindredacteuren graag geschreven zien en schrijven daar ook naar. Dit is niet alleen journalisten eigen: in alle hiërarchische organisaties wordt aanpassing gevraagd aan de wensen van wie het voor het zeggen heeft.

bron: Ignace de Haes, De medialeugen, Papieren Tijger, 1994

In een hiërarchische organisatie staat een persoon of instantie boven een andere persoon of instantie. Samenlevingen als geheel kennen ook zoiets als een hiërarchische ordening, die een uitwerking heeft op de media. Propaganda en censuur zijn voorbeelden van middelen waarmee een macht zoals de overheid via de media invloed probeert uit te oefenen.

Voor filosofen is het vooral van belang zich af te vragen hoe een hiërarchie gevormd wordt en waarop zij uiteindelijk gebaseerd is. Thomas Hobbes heeft een duidelijke opvatting over de hiërarchie binnen de staat.

- 4p 1 Hoe komt volgens Thomas Hobbes een hiërarchische verdeling van de macht binnen een staat tot stand? Verwerk in je antwoord het begrip 'sociaal contract' met een korte uitleg van dit begrip.

Vrijheid van meningsuiting is voor ons een belangrijk recht en is zelfs in de Nederlandse grondwet verankerd. Dat betekent dat ook de media in principe voor iedereen toegankelijk moeten zijn, maar vaak blijkt dit niet het geval te zijn. Hiërarchie bepaalt in Nederland ook wie wát mag zeggen.

- 4p 2 Leg uit waarom Thomas Hobbes in de staat geen vrijheid van meningsuiting zal toestaan en daarom aan journalisten beperkingen op zal willen leggen. Geef daarbij aan, welke rol de 'soevereine macht' binnen Hobbes' staatsopvatting heeft.

R.F. Beerling schrijft het volgende:

tekst 2

Niemand of niets is machtig 'op zichzelf', maar altijd 'in betrekking tot'. Dat het altijd om asymmetrische verhoudingen zou gaan is niet waar. Wij hanteren niet voor niets een begrip als machtsevenwicht naast machtsoverwicht en machtstegenwicht (...). Het is en blijft een verschuiving van relaties: leenheer en leenman, paus en keizer, (...), werkgevers en vakbonden, overheid en zakenleven, White House en Hill en last but not least: docenten en studenten.

bron: R.F. Beerling, Wijsgerig Perspectief

- 4p 3 Zou Beerling het eens zijn met Hobbes' idee over soevereine macht? Geef daarbij het verschil aan tussen de opvatting van Beerling over macht en de soevereine macht zoals Hobbes deze voorstond.

Eindexamen Filosofie havo 2003 - II

Indien Beerling gelijk heeft met zijn opvatting over macht, dan zullen de media bij hem een andere rol en taak toebedeeld krijgen dan bij Hobbes het geval zou zijn. Bij Hobbes, zo hebben we hierboven gezien, zullen de media vooral beperkingen opgelegd krijgen.

- 4p **4** Welke macht zullen de media volgens Beerling hebben, ook in verhouding tot een macht zoals bijvoorbeeld de overheid? Verwerk in je antwoord een voorbeeld uit de actualiteit.

Naast wat er in het nieuws komt, speelt de commercie tegenwoordig ook een grote rol in de media. Er is veel reclame op de televisie en veel programma's worden gesponsord door grote bedrijven. Een goed opgezette reclamecampagne kan er voor zorgen dat in zeer korte tijd grote groepen mensen overgaan tot de aanschaf van bepaalde artikelen, zoals de mobiele telefoon. Dat mensen dit doen, komt volgens Hobbes, omdat mensen in grote lijnen gelijk zijn en juist daarom hun best doen zich van elkaar te onderscheiden en anders te zijn. Maar het heeft in de eerste plaats te maken met macht.

- 4p **5** Verklaar aan de hand van Hobbes' omschrijving van macht waarom iedereen gevoelig is voor en gemanipuleerd wordt door de media en de commercie. Ga in je verklaring tevens in op het verband tussen deze omschrijving van macht en het idee dat mensen gelijk zijn, zodat je aannemelijk kunt maken dat mensen overgaan tot het kopen van nieuwe artikelen.

Tegenwoordig wordt er veel gesproken over 'multi-media'. Een onderdeel daarvan is het snel verspreiden van informatie op wereldniveau via de computer en internet. Internet is een netwerk van op elkaar aangesloten computers, waartoe in principe iedereen toegang heeft. Een gevolg daarvan is dat iedereen naar believen informatie kan verspreiden. Dit kan ook gevolgen hebben voor bestaande machtsverhoudingen en voor de publieke opinie.

Bij de rellen in Indonesië in 1998 communiceerden de studenten met elkaar en met de buitenwereld via internet; bij de oorlog tussen de NAVO en Joegoslavië in 1999 ging een radiostation dat 'objectief' verslag wilde doen via een Nederlandse internet-provider ondergronds.

Wat internet betreft, lijkt er een verandering in de hiërarchie van machtsverhoudingen te hebben plaatsgevonden. Sterker nog: eigenlijk is er geen macht en hiërarchie meer die de orde handhaaft en daardoor is er bijna sprake van een anarchie, een toestand zonder wetten en regels.

- 3p **6** Leg uit, aan de hand van het verband dat Elias Canetti tussen snelheid en macht ziet, waarom internet als een machtsmiddel gebruikt kan worden. Geef in je antwoord tevens een voorbeeld, ontleend aan Canetti, van de snelheid van macht.

Niet alleen de manier van het verspreiden van informatie is anders geworden door internet, ook hetgeen verspreid wordt is toegankelijker geworden. Rechts-extremistische partijen kunnen hun programma kwijt, wapens zijn gemakkelijk te koop, pornografische sites zijn de meest bekeken pagina's op internet. Wat dit betreft lijkt internet op de natuurtoestand van Hobbes: geen regels, geen wetten, geen goed en kwaad, geen moraal. Er zijn dan ook mensen, die van mening zijn dat internet aan banden gelegd moet worden.

- 4p **7** Geef een argument voor, en een argument tegen de stelling dat internet aan banden gelegd moet worden. Noem de waarden die een rol spelen in de verschillende argumenten. Geef tenslotte een conclusie waarin je je eigen standpunt weergeeft, met daarbij vermeld, welk moreel uitgangspunt voor jou de doorslag geeft.